

FLORIN BUCESCU – BIZANTINOLOGIE MUZICALĂ. STUDII ȘI ARTICOLE. LITURGHIA PSALTICĂ ÎN GLASUL AL III-LEA

Recenzie

Prof. univ. dr. habil. ELENA CHIRCEV

Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima” Cluj-Napoca

Elena CHIRCEV, muzicolog-bizantinolog, publicist, profesor universitar la Facultatea Teoretică a Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” Cluj-Napoca, Departamentul de Muzicologie. Doctor în Muzicologie din 1998, cu o teză în domeniul muzicii bizantine; profesor abilitat (2016). Participări la simpozioane naționale și internaționale. Numeroase studii și articole publicate în reviste de specialitate. Volume publicate: *Muzica românească de tradiție bizantină între neume și portativ*, vol. I, II (2002, ed. a doua 2013), *Amprente românești în muzica bizantină* (2013), *Mărturii și dialoguri despre muzica bizantină* (2013). Redactor la Radio „Renașterea” (1999-2013), colaborator permanent al Revistei „Renașterea” (din 2004), Redactor șef al revistei „Intermezzo” (2008-2009) și al revistei bilingve „Lucrări de Muzicologie” / „Musicology Papers” (din 2009).

Reputat muzicolog bizantinist, etnomuzicolog, profesor și autor al unui valoros catalog al manuscriselor psaltice din secolul al XIX-lea¹ păstrate în Moldova², părintele Florin Bucescu³ a reunit recent într-un volum o parte a muncii sale de cercetător al muzicii bizantine și de compozitor-psalt. Intitulată

¹ Florin Bucescu, *Cântarea psaltică în manuscrisele moldovenești din sec. XIX. Ghidul manuscriselor psaltice – Moldova, sec. XIX*, vol. I, 204 p., vol. II, 621 p., Editura ARTES, Iași, 2009. Lucrarea a fost distinsă cu Premiul pentru bizantinologie al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România în anul 2010.

² Denumirea se referă la provincia din estul României.

³ Florin Bucescu (n. 1936), absolvent al Institutului Teologic de grad Universitar din București (1957) și al Conservatorului de Muzică din Iași (1967), a obținut titlul de doctor în muzică în anul 2002 la Universitatea Națională de Muzică din București, a fost conferențiar la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași. Cunoscut pentru cercetările sale de etnomuzicologie, după 1990 s-a afirmat prin studiile de muzicologie bizantină.

*Bizantinologie muzicală. Studii și articole. Liturghia psaltică în glasul al III-lea*¹, cartea completează bogata bibliografie dedicată muzicii de tradiție bizantină, în România.

Așa cum indică titlul, volumul are în alcătuire două părți distincte, liantul fiind muzica bisericească ortodoxă, practică și cercetată cu pasiune și pricepere de distinsul profesor. Secțiunea dedicată muzicologiei bizantine cuprinde șapte studii și cinci articole publicate în reviste de specialitate în perioada 1995-2007. Acestea reflectă direcțiile de cercetare predilecte ale autorului, care au vizat în ultimele trei decenii manuscrisele muzicale din bibliotecile moldovene și contribuția psaltților români la perpetuarea tradiției muzicale bizantine.

În 1995 – anul în care fonda alături de alți colegi universitari un Centru de Studii al Artelor Bizantine și o revistă de specialitate, „Byzantion”² –, profesorul Florin Bucescu publica în primul număr al revistei menționate un studiu intitulat *Manuscrisele psaltice ale lui Teodor Stupcanu*³. Deși succint, textul reflectă, pe de o parte, preocuparea asiduă a autorului pentru studierea fondurilor documentare din bibliotecile românești, iar pe de altă parte dorința sa de a face cunoscută o contribuție ieșeană meritorie, pusă în umbră timp de decenii de regimul comunist din România. La începutul secolului al XX-lea, diaconul Teodor Stupcanu, profesor la Seminarul „Veniamin Costache” din Iași prelucrase și adaptase pentru elevii săi un bogat repertoriu de cântări bisericești, însumând peste 900 de pagini cu muzică în notație psaltică. O parte a acestuia, 15 manuscrise, sunt prezentate de părintele Fl. Bucescu în studiul amintit.

Pasiunea cu care a muncit pentru a depista și investiga manuscrise muzicale din biblioteci publice și private s-a reflectat și în alte câteva studii, alături, desigur de catalogul publicat în anul 2009. Volumul de față cuprinde încă două: *Manuscrisele psaltice de la Biblioteca Mitropoliei Moldovei și Bucovinei și Manuscrisul I/4 (grecesc) din fondul 2119 al Arhivei Naționale din Chișinău – document important pentru a treia etapă a românizării cântărilor*. Pregătirea temeinică de teolog și muzician i-a permis autorului să corecteze, adesea, unele erori privind conținutul sau datarea unor manuscrise anterioare, cum este cazul Manuscrisului I/4 (grecesc) din fondul 2119 de la Chișinău.

La fel de important, pentru mai buna cunoaștere a muzicii de tradiție bizantină din Moldova, este studiul intitulat *Stihira Cuviosului Paisie de la Neamț – cântare emblematică pentru spiritualitatea Moldovei*. Bazat pe cercetarea acestei cântări în nouă manuscrise, textul subliniază valoarea școlii de la Mănăstirea Neamț, locul probabil al compunerii stihirei.

¹ Florin Bucescu, *Bizantinologie muzicală. Studii și articole. Liturghia psaltică în glasul al III-lea*, ediție îngrijită de Irina Zamfir-Dănilă și Viorel Bârlădeanu, Editura ARTES, Iași, 2018.

² Revista „Byzantion”, redenumită „Byzantion romanicon”, în 1997, a apărut sub egida Centrului de Studii al Artelor Bizantine din cadrul Academiei de Arte „George Enescu” din Iași devenită Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași, în 1997.

³ Reeditat în prezentul volum la paginile 95-99.

Una dintre temele abordate în ultimul deceniu al secolului trecut în cadrul reuniunilor științifice din România a fost aceea a Reformei muzicii bisericești ortodoxe, din anul 1814. Un studiu al părintelui Bucescu referitor la pregătirea acesteia¹ atrage atenția asupra legăturilor strânse dintre bisericile ortodoxe din Țările Române și Patriarhia de Constantinopol, care au favorizat pătrunderea timpurie a reformei în spațiul românesc; afirmațiile sunt susținute cu exemple muzicale din manuscrisele psaltice păstrate în bibliotecile ieșene și studiate de autor. Tematica reformei transpare și din studiul *Rolul mitropolitului Veniamin și al Ieromonahului Macarie în afirmarea creației psaltice românești în Moldova*², o contribuție importantă, care dezvăluie modul în care a pătruns „Noua Metodă” în Moldova și insistă asupra manuscriselor redactate de Ieromonahul Macarie în timpul petrecut în această zonă, precum și asupra discipolilor pe care i-a format și care au continuat activitatea de traducere și adaptare a cântărilor din limba greacă, în română.

Cele cinci articole care completează prima parte a volumului prilejuiesc cititorului rememorarea unor personalități românești care și-au adus contribuția la studierea muzicii de tradiție bizantină din spațiul românesc: Gheorghe Ciobanu (1909-1995), Titus Moisescu (1922 -2002), arhid. dr. Sebastian Barbu-Bucur (1930-2015) și Gheorghe C. Ionescu (1920-1999). Marcarea unor evenimente festive (de exemplu, ceremonia de acordare a titlului de *Doctor honoris causa* al Universității din Craiova arhid. dr. Sebastian Barbu-Bucur) sau evocări ale unor cercetători reputați sunt prilejuri pentru părintele Fl. Bucescu de a creiona, cu sensibilitate, portrete ale unor confrăți, de a pune în valoare munca de cercetare a acestora.

Cu o solidă pregătire teologică și muzicală, bun cunoscător al repertoriului pentru strană și păstrător al tradiției românești, urmărită cu asiduitate în manuscrisele muzicale studiate, profesorul Fl. Bucescu a oferit elevilor și studenților săi de al Universitatea de Arte din Iași un material de studiu original: *Liturghia psaltică în glasul al III-lea*. Publicată în 1997, lucrarea avea drept scop „revigorarea repertoriului psaltic al elevilor de la Seminarul Teologic Ortodox «Sf. Vasile cel Mare» din Iași”³. Redarea în notație simultană (neumatică și pe portativ) facilitează accesul la această versiune melodică, într-un glas prea puțin cântat în prezent. În anul 2006, a fost editată și o variantă armonizată la două și la trei voci, de regretatul compozitor ieșean Vasile Spătăreanu (1938-2005), care păstrează specificul modal al melodiei compuse de părintele Fl. Bucescu. Republicarea acesteia în prezentul volum facilitează accesul la o variantă corală a Sfintei Liturghii accesibilă și pentru grupurile sau ansamblurile corale de la bisericile din vestul României, unde tradiția psaltică nu s-a mai păstrat.

¹ *Pregătirea reformei hrisantice*, paginile 13-32 din volum.

² Vezi paginile 84-94 din volum.

³ Florin Bucescu, *Liturghia psaltică în glasul III ga*, Editura Trinitas, Iași, 2006, p. 8.

Cartea semnată de distinsul profesor octogenar se recomandă de la sine datorită prestaței autorului, cercetător pasionat și obiectiv al moștenirii muzicale bizantine. Recunoscut ca un muzicolog bizantinist specializat în cercetarea manuscriselor din bibliotecile ieșene sau a celor redactate în zona de est a României, părintele profesor a știut să sintetizeze și să coroboreze în studiile sale informațiile rezultate în urma studierii manuscriselor muzicale bizantine. Prin reeditarea textelor risipite în reviste cu tirajul de mult epuizat se oferă cititorilor o bogăție de informații care deschid noi perspective de cercetare celor interesați de acest domeniu. Totodată, prin republicarea creației sale muzicale se pune la dispoziția cântăreților de strană și grupurilor corale un repertoriu inedit, care poartă amprenta tradiției muzicale bizantine, familiară cercetătorului și profesorului care a instruit numeroase generații de elevi și studenți teologi.